

ПОЕЗИЈА И ПОЕТИЧКА МИСАО
НОВИЦЕ ТАДИЋА

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
ДУЧИЋЕВЕ ВЕЧЕРИ ПОЕЗИЈЕ, ТРЕБИЊЕ

НАУКА О КЊИЖЕВНОСТИ
Поетичка истраживања, књ. 31

Уредник
СВЕТЛАНА ШЕАТОВИЋ

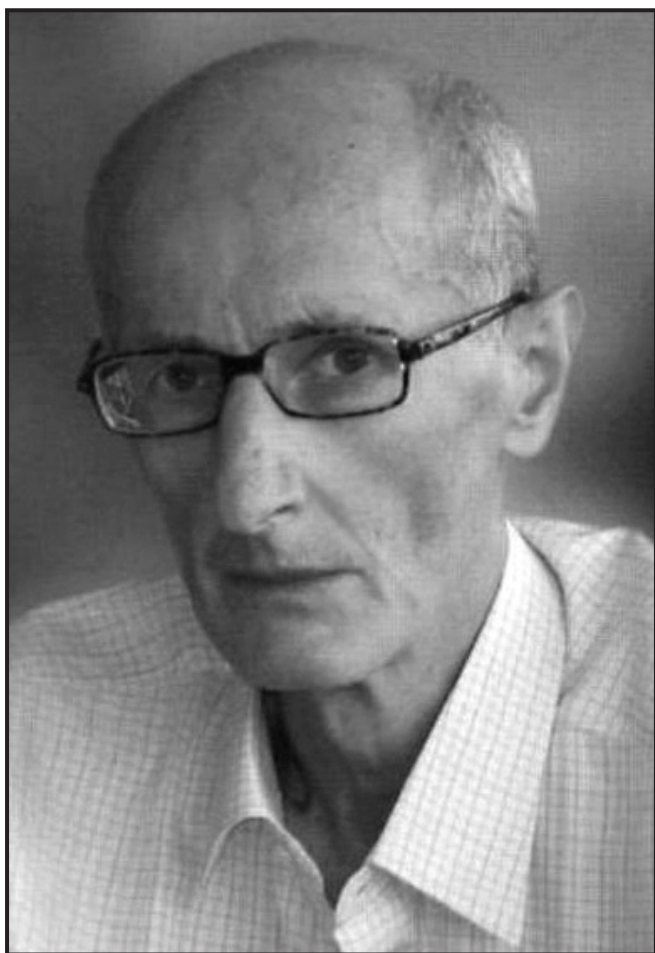
Редакциони одбор
Др Јован Делић
Др Александар Јерков
Др Слађана Јаћимовић
Др Светлана Шеатовић
Др Бојан Чолак
Др Марко М. Радуловић
Др Александра Пауновић
Др Александра С. Секулић

Рецензенти
Проф. др Предраг Петровић,
Филолошки факултет, Београд
Др Марко Аврамовић,
научни сарадник ИКУМ
Проф. др Јелена Јовановић,
Филозофски факултет, Ниш

ПОЕЗИЈА И
ПОЕТИЧКА МИСАО
НОВИЦЕ ТАДИЋА
ЗБОРНИК РАДОВА

ИНСТИТУТ ЗА КЊИЖЕВНОСТ И УМЕТНОСТ
ДУЧИЋЕВЕ ВЕЧЕРИ ПОЕЗИЈЕ
Београд–Требиње
2025

Зборник је резултат рада одељења *Поетика модерне и савремене српске књижевности* Института за књижевност и уметност из Београда.

Новица Тадић

Садржај

Уводна реч	9
------------------	---

I

<i>Горан Рагоњић</i> Бдјење Новице Тадића: аспекти експлицитне поетике	17
<i>Светлана С. Шешиновић</i> Поезија Новице Тадића у обнови религиозности у послератној српској поезији	39
<i>Милена Ж. Кулић</i> Религиозно у песничкој оставштини Новице Тадића	63
<i>Александра Пауновић</i> О парадоксално-агатолошком пѣву Новице Тадића	77

II

<i>Бошко Сувајџић</i> Град као текст у поезији Новице Тадића	101
<i>Александра С. Секулић</i> Град и зло у „Бележници” Новице Тадића	145
<i>Кашарина Пантиновић</i> О неколико генолошко-типолошких сродности у поетикама Франца Кафке и Новице Тадића	163
<i>Тања Калајџић</i> Искуство усамљеништва: жена у поезији Новице Тадића	205

III

Јелена С. Младеновић

Поетичке сродности Новице Тадића и Џејмса Тејта 229

Марија С. Терзић

Поезија Новице Тадића у преводу Чарлса Симића:

језичко-културолошко-идентитетски аспекти

Симићеве поетике превођења..... 251

IV

Сања Ј. Парировић Кримар

Функција жанровских ознака у поезији

Новице Тадића 283

Александар М. Милановић

Тадићево испитивање граница песничког језика 305

Соња Миловановић

Алузивност у поезији Новице Тадића

(На примеру референцијалне одређености и

неодређености)..... 329

Бојан Ђорђевић

Логички и посувраћени свет: видови парадокса

у поезији Новице Тадића 351

Именски регистар 365

Марија С. ТЕРЗИЋ

Институт за књижевност и уметност
marijaterzic91@gmail.com

ПОЕЗИЈА НОВИЦЕ ТАДИЋА
У ПРЕВОДУ ЧАРЛСА СИМИЋА:
ЈЕЗИЧКО-КУЛТУРОЛОШКО-ИДЕНТИТЕТСКИ
АСПЕКТИ СИМИЋЕВЕ ПОЕТИКЕ ПРЕВОЂЕЊА

Сажетак: Рад истражује примену теорије превођења на корпусу Симићевих (Charles Simic) превода Тадићевих песама. За потребе овог рада најважнија је употреба формалних кореспондената. Теоријска потка биће монографија Бориса Хлебеца *Ойшша начела йревођења*, а корпус изворачиниће репрезентативне песме из песничких збирки *Ноћна пошша* (*Night Mail: Selected Poems*), *Тамне сивари* (*Dark Things*) и преведени стихови неких Тадићевих песама из антологије *Коњ има шест ноју* (*The Horse Has Six Legs: An Anthology of Serbian Poetry*). Уз то, разматрају се сличности и разлике превођења прозе и поезије, кроз сучељавање преводилачког искуства Чарлса Симића и Зорана Пауновића. Поред тога, рад се бави културолошком димензијом превођења која се у великој мери ослања на (матерњи) језик и идентитет. Намера истраживања је да осветли Симићеву поетику превођења као моста који повезује два идентитета аутора.

Кључне речи: Новица Тадић, Чарлс Симић, превођење, поезија, идентитет, матерњи језик

**1. Поезија Новице Тадића у преводу
Чарлса Симића на енглески језик**

Песме Новице Тадића које је на енглески превео Чарлс Симић сакупљене су у збиркама *Ноћна*

ноћна (*Night Mail: Selected Poems*, 1992), *Тамне ствари* (*Dark Things*, 2009) као и у антологији *Коњ има шест ноју* (*The Horse Has Six Legs: An Anthology of Serbian Poetry*, 2010).

У збирци *Ноћна ноћна* (*Night Mail: Selected Poems*) налазе се преведене на енглески језик песме из *Присусјва* (*Presences*): „Тамни пењач” (“Dark Climber”), „Питам” (“I Ask”), „Служавка (док у врту ручавамо)” (“Servant Girl”), затим преведене песме из збирке *Death in a Chair*: „Гост” (“The Guest”), „Кезилова ноћна игра” (“The Night Game of the Maker of Faces”), „Сијалица кезило” (“Lightbulb Maker of Faces”), „Славина кезило” (“Faucet Maker of Faces”), „Игла кезило” (“Needle Maker of Faces”), „Уста кезилова” (“The Mouth of the Maker of Faces”), „У прозору кезило” (“The Maker of Faces in the Window”), „Ти који се појављујеш” (“You Who Appear”), „Ваш” (“Louse”) и „Цепни сат” (“Pocket Watch”).

Потом, у њој се налазе и преведене песме из збирке *Ждрело* (*Mew*): „Окце, окце зло” (“Eye, Evil Eye”), „Пасја прескакала” (“Dogs Gambol”), „Улични сонет” (“Street Sonnet”), „Ружа” (“The Rose”), „Будала” (“The Fool”), („Gibe”), „Ка вечери” (“Toward Evening”), „Врана, снег” (“Crow, Snow”), „Ноћни сонет” (“Night Sonnet”). У истом издању налазе се песме из песничке књиге *Оћена кокош* (*Fieru Han*), и то: „Призивање ноћи” (“Summoning the Night”), “Nightingale”, „Нико” (“Nobody”), „Трчим са шестаром забоденим у теме” (“I Run With a Pair of Compasses”), “The Wee-Hour Lady”, “Night Meditation”, “Conversation”, „Долазе по мене” (“They Come for Me”), „Играчке, сан” (“Toys, Dream”), (“Thief”), „Исус”, (“Jesus”), „Човек из Института за смрт” (“Man from the Death Institute”), „Мачји штрајк” (“Cat Strike”), „Песма јагњету” (“Song to the Lamb”), „Леденица” (“Icicle”), “Crazy Women”, „Једно перо истргнуто из репа Огњене Кокоши” (“A Feather Plucked from the Tail of the Fieru Hen”), “My First Record”.

У овој збирци су и преведене песме из песничке књиге *Foul Language*: „Шта је рекао младић” (“What the Young Man Said”), „Антипсалм” (“Antipsalm”), „Наговарио сам себи на врат” (“I Loaded Upon My Neck”), „Спис, свила” (“Text, Silk”), „Црна миса” (“Black Mass”), као и песме из збирке *The Object of Ridicule*: “The Morning I Walked through the Park”, “The Murderers are Stunning Themselves”, „Сунчев срам” (“Sun’s Shame”), “My Magpie”, “The Operator Calls Me”, “Shoulder Cape, Story”, “Crazy Tenant”, “Little Picture Catalogue”, “Medusa”, “Song”, “Die”. Из збирке *Street* (1990) налазе се песме: “1989”, “This is the Day”, “My Night Labors”, “This Instant Young Noah Went By”, “To a Marksman”, “Liar” и “Laocoon/Serpent”. Најзад, из збирке *Sparrow Hawk* (1990), заступљене су стихови “I’LL Stand before Deaf Judges” и “Orator”.

У збирци *Ноћна пошта* (*Night Mail: Selected Poems*) преведене су још и песме “This is the Day”, “My Night Labors”, “This Instant Young Noah Went By”, “To a Marksman”, “Liar”, “Laocoon/Serpent”, као и стихови из збирке *Sparrow Hawk*: “I’ll Stand Lame before Deaf Judges”, “Orator”, “Blissfully Open Wide is the Mouth of the Idiot”, “Apple”, “He Turns the Pages of Books and Examines the Poems There”.

У збирци *Dark Things* налазе се песнички текстови: „Шарени капут” (“Coat of Many Colors”), „Сунчев срам” (“Sun’s Shame”), „Разговор” (1) (“Conversation (I)”, “Midnight Lady”, „Тамне ствари” (“Dark Things”), “Amidst the Noise”, “About the Knife”, “Whisk Broom 50”, “Again That”, “I Came Back from Work”, “Armful of Twigs”, “Dream”, “Night Passes”, “While You Count The Stars”, “Vampire”, “Book Thief”, “No One”, “Hatred”, “Fortune Teller Speaks”, “Ten Fingers”, “Someone Whispered to Me in a Dream”, “Soldier’s Song”, “The Seventh Brother”, “Stepmother”, “About the Dad”, “Briefly”, “He Needs”, “Magpie the Witness”, “Straitjacket”, “City at Night, Big Mud”, “Return to B.”, “Three-legged Bed”, “Sheepskin Coat”, “Knives, Dream”, “If You Were to

Get a Job", "You, Crooked One", "People Went By", "Monkey Business", "You are Mighty", "Spade", "Old Shoes", "On a Train Station", "Dream", "I Fell Asleep So My Fear May Pass", "Something Ripened", "A Bird Started to Sing", "Out of Some Old Thing", "In Front of a Supermarket", "Rabbit", "Book, Dream".

Песме Новице Тадића које су заступљене у антологији *The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry*¹ су: „Играчке, сан” („Toys, Dream”), „Једно перо истргнуто из репа Огњене Кокоши” („A Feather Plucked from the Tail of the Fiery Hen”), „Песма јагњету” („Song to the Lamb”), „Антипсалм” („Antipsalm”), „Питам” („I Ask”), Исус („Jesus”), „Thief”, „Нико” („Nobody”), „Трчим са шестаром забоденим у потиљак” („I Run with a Pair of Compasses in the Back of My Head”), „Ружа” („The Rose”), „Часовник” („Pocket Watch”), „Спис, свила” („Text, Silk”), „У фризерском салону” („At the Hairdresser”), „Кезилова ноћна игра” („The Night Game of the Maker of Faces”), „Little Picture Catalogue”, „Die”, „Тамне ствари” („Dark Things”), „Сврака, сведок” („Magpie the Witness”), „In a Train Station, Dream”.

Уколико упоредимо садржаје збирки *Ноћна пошта* на српском и *Night Mail: Selected Poems* на енглеском језику, увидећемо да је основно преводилачко решење којим се Чарлс Симић у великој мери користио оно које подразумева да између речи на српском и речи на енглеском постоји однос 1:1. То значи да се реч из језика изворника значењски пресликава у реч језика циља. У предговору побољшаног и проширеног издања антологије *The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry* Чарлс Симић износи свој основи преводилачки принцип којим се руко-

1 У овој антологији налазе се песме и других песника и песникиња као што су Момчило Настасијевић, Александар Вучо, Десанка Максимовић, Раде Драинац, Васко Попа, Миодраг Павловић, Иван В. Лалић, Александар Ристовић, Јован Христић, Бранко Миљковић, Љубомир Симовић, Иван Гађански, Матија Бећковић, Љиљана Ђурић, Раша Ливада, Душко Новаковић, Радмила Лазић, Милан Ђорђевић, Нина Живановић, Даница Вукчевић, Драган Јовановић Данилов и Војислав Карановић.

води – принцип доследности. Како сâм пише: „Моје прво правило је одувек да преводим што је дословније могуће²” (Simic 2010: XVIII). То се види у његовим преводима многих Тадићевих песама. Дословност се огледа у томе што се реч на језику са којег се преводи бива замењена својим преводачким еквивалентом који јој апсолутно одговара по значењу.

Неке од песама које то илуструју налазе се у антологији. Ради илустрације, изабрали смо две песме из збирке *Dark Things*. Једна од њих је “No One”, односно „Нико”.

НИКО	No one ³
Показује ми ноћас косу од жице стакла и цвећа двосекле усне	Tonight he shows me his wire-glass-and-flower hairdo double-edged lips
петокраки језик	five-pointed tongue.
Ах раскопчава свилен прслук	Ah he unbuttons his silk vest
ах ту му је ипак тело – златан сат	ah, even so, he has a body – and a gold watch
А доле доле У сенци ногавица уместо стопала	And below below in the shadow of his trousers instead of feet
Два точкића има Два вражја точкића (Тадић 2019: 74)	he has two wheels two devilish wheels (Tadic 2009: 26)

У овој песми видимо преводачка начела којих се Чарлс Симих држао када је преводио поезију Новице Тадића. Већ на почетку запажамо да преводац не задржава идентичан ред речи у преводу у односу на песму на српском. У оригиналу на српском стоји

2 “My first rule has always been to be as literal as possible.” (Simic 2010: XVIII)

3 У антологији *Коњ има шест ноју* (*The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry*) наслов песме гласи: “Nobody”, док је у збирци *Tamne stvari* (*Dark Things*) преводачко решење “No one”.

„Показује ми ноћас...” док превод гласи: “Tonight he shows me...”. Следећи правило дословности, односно дословне замене речи и реда речи, превод би требало да гласи: “He shows tonight to me...”. Међутим, овиме се избегава алитерација која је тешка за изговор, тј. Симићев преводачки избор чини да стих гласовно природније тече, клизи, док би употребом алитерације изгубио тај квалитет.

Превод синтагме „коса од жице стакла и цвећа” може да буде преведена описно: “the hair made of wire-glass and flower”. Међутим, у енглеском је честа употреба придева који су створени на овај начин, чиме се избегава њихова описна дословност која често компликује и оптерећује реченицу или, у овом случају, стих.

Преводилачка решења присутна у остатку песме на нивоу лексема: „двосекле усне” – “double-edged lips”, „петокраки језик” – “five-pointed tongue”, *раскојчавати* – *unbutton*, „свилен прслук” – “silk vest”, „златан сат” – “golden watch”, *иског* – *below*, *сенка* – *shadow*, *ноћавице* – *trousers*, *скојала* – *feet*, *вражја* – *devilish*, *кочки* (*кочки*) – *wheels*, представљају формалне кореспонденте којима Симићево превођење Тадићеве поезије обилује. У књизи *Ојшћа начела превођења*, Борис Хлебев наводи следећу дефиницију формалних кореспондената користећи се примерима речи витез и његовим преводачким парњаком у енглеском језику, речју *knight*:

Формални кореспонденти су речи или конструкције у једном језику чије примарно значење најближе одговара примарном значењу неке речи или конструкције у систему другог језика. [...] На пример, веза између енглеске именице *knight* представља однос формалне кореспонденције. Лексема *knight*, чије је примарно значење ‘средњовековни (оклопљени) ратник племенитог порекла’ одговара лексеми *виџез* с истим значењем као примарним. (2009: 30)

Уколико консултујемо речник, а у овом раду коришћени су *Велики српско-енглески речник* и *Ве-*

лики енглеско-српски речник аутора Данка Шипке у издању Прометеја, видећемо да исти однос једнакости значења постоји међу наведеним лексемама из песме „Нико”. Примера ради, у Великом српско-енглеском речнику, превод именице *усне*, односно *усна* у значењу /surrounding the mouth/ је *lip*, односно *lips*, у множини *mouth* (Шипка 2014: 2017). Слично томе, у Великом енглеско-српском речнику, наводи се да је примарни превод именице *lip* – *усна* [/C/ of the mouth]. Дакле, енглеска именица *lip* и домаћа именица *усне* (*усне*) стоје у односу 1:1. Исто важи и за остале побројане лексеме.

Оно где запажамо одступање од дословног превода је деминутив именице *џочак* – *џочкић*. Дословност налаже да се лексема *џочкић* преведе као “a little wheel” (pl. “little wheels”). Но, у преводу Симић не користи облик за множину, већ оставља само именицу у свом основном облику – *wheels*. У датом случају није од пресудне важности да се направи дистинкција те да се нагласи да је реч о малим точковима. Порука је и без ње потпуно разумљива.

Употреба формалних кореспондената нарочито је уочљива у песми „Разговор”:

РАЗГОВОР (1)	CONVERSATION (1)
Једна ме двоножна кеса на улици пресрете и упита шта то	A two-legged bag stops me on the street and asks me what I'm carrying
под пазухом и у кесама	in bags under my arm
носим носим носим	carrying carrying carrying
Ништа	Nothing
Ништа	Nothing
Ништа	Nothing
Мртвог Славуја	Dead Nightingale
Мртву Кокошку	Dead Hen
(Исто: 69)	(Ibid.: 13)

Именица *кокошка* присутна је у наслову Тадићеве песничке збирке, *Ођена кокош* (1982). Превод њеног наслова гласи: "Fiery Hen". Увидом у *Велики српско-енглески речник* долазимо до потврде пресликавања са једног језика на други. Превод придева *ођен*, поред придева *ardent* је и *fiery*. Једнако тако, исти речник потрагу за именицом *кокош* усмерава на именицу *кокошка*, чији је енглески облик *hen*, што и стоји у преводу збирке, као и неких песама у којима се ова животиња помиње, као што је „Једно перо истргнуто из репа Огњене Кокоши“ ("A Feather Plucked from the Tail of the Fiery Hen").

Исти принцип може се применити на преводе многих Тадићевих песама. Неке од њих се налазе у овој збирци. То су: „Песма јагњету“ ("Song to the Lamb"), „Антипсалм“ ("Antipsalm"), „Питам“ ("I Ask"), „Исус“ ("Jesus"), „Thief“, „Нико“ ("Nobody"), „Ружа“ ("The Rose"), „Часовник“ ("Pocket Watch"), „Спис, свила“ ("Text, Silk"), „У фризерском салону“ ("At the Hairdresser") и друге. Слично томе, исто преводачко решење налазимо у песмама чији се преводи налазе у збирци *Ноћна пошта* (*Night Mail: Selected Poems*). Неке од њих су: „Долазе по мене“ ("They Come for Me"), „Играчке, сан“ ("Toys, Dream"), „Мачји штрајк“ ("Cat Strike"), „Леденица“ ("Icicle"), „Исус“ ("Jesus"), „Човек из института за смрт“ ("Man from the Death Institute"). Упоредном анализом Тадићевих песама које чине Симићев преводачки опус запазићемо да се преводац најчешће служи употребом формалних кореспондената. То значи да његов превод резонује са преводачким теоријским начелима.

Већ називи песама Новице Тадића у преводу Чарлса Симића илуструју ово преводачко решење. Једина разлика у пресликавању песме са српског на енглески језик може да буде промена реда речи с обзиром на то да је у српском он флексибилнији него у енглеском. У поменутој песми на-

лазимо пример тога. Наиме, у другом стиху прве строфе у оригиналној верзији песме стоји: „на улици пресрете“, док у преводу читамо: “stops me on the street”. На енглеском језику би задржавање истоветног реда речи звучало неприродно. Све остало осликава чињеницу да Симићеви преводи представљају огледала Тадићевих песама на српском језику. То је очито и у стиховима „Спис, свила“, „Тамне ствари“, „Сврака сведок”.

СПИС, СВИЛА

Text, Silk

Очи си склопио, руке прекрстио,
у најдубљој кућној тмини,
изнад јеретичког списка.

You closed your eyes, crossed your hand
In the deepest household darkness
Over a text full of heresies.

И ти се прихвати ћоравог посла,
И ти буди проповедник љубави.
У природне се јаме спушта свака
милошћ.

You, too, take up the devil's business,
you, too, be the evangel of love.
Into our body's every opening,
grace descends.

Давни, већ заборављени злочин
даће ти дивовску снагу.
Руку стави на свето бедро
у ноћи.

The old, already forgotten crime,
Will give you a giant's strength.
Place your hand on the holy thigh
at night.

Јер само тако
Дух (свила) с неба силази
међу нечастиве
(Тадић 2012: 245)

That's the only way the silklike
Holy Ghost comes down from heaven
among the cursed
(Tadic 2010: 239)

У уводу оригиналног издања збирке *Тамне ствари* (*Dark Things*) преводилац даје детаљније објашњење поменутог преводилачког принципа којим се служи. Он каже: „Ја поштујем прецизност у преводу и верујем да главни ауторитет за преводиоца треба да буду стил и форма аутора. Строга доследност – реч за реч, фраза за фразу је моје правило [...]” (Simić 2009: 8–9). Ова песма осликава Си-

4 “I venerate accuracy in translation and believe the supreme authority for a translator ought to be the author's style and form.

мићево настојање да буде што је могуће дословнији при превођењу, у оној мери у којој му то систем енглеског језика допушта.

Даље, уместо придева *heretical*, Симић се одлучује за описни превод “a text full of heresis”, али значење остаје исто, што потврђује и превод у *Великом енглеско-српском речнику* Данка Шипке. Почетак друге строфе показује преводилачку умешност Чарлса Симића у комбинацији са креативношћу и познавањем енглеског језика. Наиме, синтагма “the devil’s business” не постоји у енглеском језику, али постоји идиом “the devil’s business the devil finds work for idle hands” у значењу да су беспослени људи склонији невољама и неделима.⁵

У српском језику фраза „мани се ћоравог посла” подразумева узалудност, губљење времена. Иако постоји значењска разлика, Симић је настојао да фразу на једном језику преведе фразом на другом. Треба истаћи да преводилац није био поборник слободе у превођењу, међутим, и онде где је одступао од свог правила дословности, чинио је то да би очувао целокупни смисао песме (Simic 2009: 9⁶). О идиомима Симић пише:

Када није у питању идиоматска употреба језика, тражи се еквивалент да би се пренео дух оригинала. Идиом је јазбина племенске звери. Носи своје познате мирисе. Овде смо у царству потопљених и неухватљивих значења која не одговарају ниједној стварној речи на страници. (*Ibid.*: XVIII–XIX⁷)

Strict literalism – word for word, phrase for phrase is my rule, until I get stuck”.

5 Видети: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/devil-finds-work-for-idle-hands>>.

6 “It pains me to take even the smallest liberties, but in some cases they are unavoidable, since to remain faithful to the original would have made the poem in translation awkward”.

7 “When it is not idiomatic, one seeks an equivalent to convey the spirit of the original. An idiom is the lair of the tribal beast. It carries its familiar smells. We are here in the realm of submerged

У великом делу остатка песме враћа се на дослован превод, готово у потпуности користећи формалне кореспонденте: проповедник љубави преводи као “the evangel of love”, реч *милости* преводи са *grace*, глагол *сјустити* се преводи глаголом *descend*, у последње две строфе врве од формалних кореспондената: „давни, већ заборављени злочин” у преводу постаје “the old, already forgotten crime”, „даће ти дивовску снагу” пресликава се у “will give you a giant’s strength”, „руку стави на свето бедро у ноћи” бива преведено као “place your hand on the holy thigh at night”, „само тако” постаје “that’s the only way”, реч *јер* изгубила се у преводу на енглески, а „Дух (свила)” Симић преводи као “the silklike Holy Ghost”. Он овде показује и познавање ванкњижевног религиозног контекста будући да је на основу ортографије, употребе великог слова речи *Дух*, јасно да је реч о Светом Духу који се на енглески преводи као “Holy Spirit” или “Holy Ghost”, а с неба силази Симић преводи дословно: “comes down from heaven”, реч *међу* преводи речју *among* што је терминолошки прецизно у смислу да она означава да је реч о плуралности која подразумева више од два ентитета и, на крају, “the cursed” је преводилачко решење за *нечасливе*. Овде се одређени члан, који не постоји у српском језику, користи да означи све припаднике те групе, а то су они који су *cursed*, дакле, проклети, што би било можда терминолошки прецизније него *нечасливи*. Томе би пре одговарао формални кореспондент *unholy*. Такође, он „природне јаме” преводи описно као “the openings of body”.

Слична средства Чарлс Симић користи и у преводу песме „Окце, окце зло” из збирке *Ждрело*, као “Eye, Evil Eye” у збирци *Ноћна пошта* (*Night Mail: Selected Poems*).

and elusive meanings that do not correspond to any actual word on the page”.

In my armpit in my sineway hiding place	У скровито своје ткиво
I transplanted the Eye of Evil	У пазухо родно
	Пресадио сам окце зло, окце зла
The Evil Eye I transplanted.	Пресадио сам.
That I've changed that I'm no longer	Да сам се изменио сасвим
The one	Да више нисам онај
My friends tell me and even those who are not	Говоре ми пријатељи и они
My friends	Који ми пријатељи нису били.
And it's true I watch them all a but strangely	И заиста ја их гледам
A bit horribly	Мало необично мало страшно
Watch them and say nothing as I go into	Гледам и ћутим и одлазим
That dark opening	У мрачан отвор тамо
Into that bloody furrow of reason thar private	У окрвављене раље разума
Circle of fire	У лични круг огња
Into the window of the burrower the god	У окно кртичњака бога-кртице
of the moles	In a little village
	У заселак Лудо, у Славу
Madly in his glory	(Тадих 2012: 133)
(Simic 1992: 37)	

У овој Тадићевој песми и њеном преводу видимо већ у наслову да је Симић користио формалне кореспонденте *око* – *eye*, с тим што је *окце* вишезначна именица у српском језику, а у стиху је употребљена као умањеница именице *око*. Сходно томе, можда је би боље преводилачко решење било употреба неке кованице како би се пренела деминутивна форма употребљена у оригиналу, али се Симић одлучио да задржи основни облик именице. Придеву *зло* у потпуности одговара придев *evil* на енглеском, глаголу *говориши* у потпуности одговара глагол *tell*, именици *пријатељи* формални кореспондент је именица *friends*, и тако редом до краја песме. С друге стране, преводилац је начинио дистинкцију између облика „окце зло” (*“the Eye of Evil”*) и „окце зла” (*“Evil Eye”*), али у наслову за „окце зло” користи облик *“evil eye”*. Овде примећујемо недоследност у пре-

воду. Такође, запажамо одређена одступања када је реч о реду речи у реченици.

Упоредивањем оригиналне песме на српском језику „Разговор (1)” и њеног превода “Conversation (1)” запажамо пуно формалних кореспондената („једна двоножна кеса” – “a two legged-bag”, *stop* у значењу *зауставити*, али и *пресесити*, што имплицира да је реч о изненадном, непланираном заустављању од стране некога или нечега, под пазухом – “under my arm”, што представља најприближнији превод у српском језику у значењу ношења нечега испод пазуха, односно под руком). Потом, преводац доследно поштује понављање речи у оригиналу и задржава трострукост понављања речи *носим* и *ништа* и у преводу („носим, носим, носим” – “carrying carrying carrying” и „ништа, ништа, ништа” – “Nothing, nothing, nothing”).

Мртав славуј и мртва кокошка преведени су, такође, користећи формалне еквиваленте: *dead* у значењу *мртав*, и именице *славуј* и *кокошка* преведени као *Nightingale* и *Hen*, оставивши велико почетно слово, како је и у песми на изворном језику, што асоцира на властито име, будући да се оно у српском језику пише великим словом, за разлику од заједничких именица (као што су славуј и кокошка), које се пишу малим почетним словом, такође као формални кореспонденти, по узору на пример *виџез* – *knight* из примера Бориса Хлебеца (2009: 30). Како он каже:

Превод је утолико дословнији уколико се више придржава начела (1) да се за јединицу превођења узима реч (морфема) уз поштовање изворне врсте и реда речи, (2) да се преводи примарно лексичко или граматичко значење дате речи (морфеме) и (3) да се за еквивалент узме она реч (морфема) чије примарно значење најпотпуније одговара примарном значењу речи (морфеме) у изворнику. (Исто: 107)

Али, ни у овој песми није свуда задржан ред речи у преводу као у оригиналу. Уместо да, као и

у песми на српском, прво стоји „под пазухом”, па „и у кесама”, у преводу прво стоји “in bags”, па тек потом “under my arm”, премда би, у светлу дословности, требало да стоји обротно.

О преводилачком значају Чарлса Симића пише Соња Веселиновић у есеју „Преводи поезије Новице Тадића на енглески језик”. Она се бави присуством српске књижевности која је кроз поезију присутна у англофоном свету. Веселиновићева објашњава на које је све начине могуће да се култура „малог” језика нађе унутар великих култура тог поднебља и да буде имплементирана у њихов културни простор. Ауторка наводи неке од примера добре преводилачке праксе, издвајајући преводиоца Чарлса Симића (Веселиновић 2012: 443–451).

С друге стране, Симић помиње проблем превођења дела мале културе и њихово позиционирање у оквиру веће културе објашњавајући везу између језика и културе. По његовом мишљењу, језик напосто не може у потпуности да пренесе најважније културолошке аспекте. Због сложености онога што је оваплоћено у култури једног народа може бити лакше или теже да се песма написана на једном језику, која је настала у једном културном предлошку преведе у односу на другу. Он наводи пример српског и француског језика односно књижевности.⁸

По мишљењу Веселиновићеве преводилчака улога Чарлса Симића служи као метафора моста која повезује српску поезију и њену популаризацију у Америци. Превођењем наведених песника остварује се свакако рецепција српске поезије у америчкој књижевности, али је тај процес двосмеран и захваљујући њему српска поезија бива унеколико обогаћено утицајима Симићеве поезије који

8 “There’s the additional problem of translating from a small language and an unfamiliar culture into a larger one. The essence of a culture is not entirely embodied in language. There’s the complicated associative context that makes the translation of a French lyrical poem easier than that of a medieval Serbian one.” (Simic 2010: XVIII)

се преламају кроз његов превод песама поменутих песника:

Судећи према избору песама, Симић је настојао да пружи уједначену, тематски компактну представу Тадићеве поезије, да је учини лако препознатљивом, што је за бољу рецепцију свакако значајно [...]. (Веселиновић 2012: 444-445)

Она говори о Симићевим критеријумима при одабиру песника у антологији *Коњ има шест ноју*, који недвосмислено откривају његов однос према модерној српској поезији на основу тога колико је који песник заступљен у антологији. Ауторка јасно истиче да у Симићеве фаворите спадају Васко Попа, Новица Тадић и Александар Ристовић.

Проширено издање *Коњ има шест ноју* (*The Horse Has Six Legs: An Anthology of Serbian Poetry*) допуњено је песмама шест песника и песникиња којих нема у првом издању антологије: Новица Тадић, Милан Ђорђевић, Нина Живанчевић, Даница Вукићевић, Драган Јовановић, Данилов, Војислав Карановић и Новица Тадић (Kalezić-Radonjić 2012: 341). Симић на тај начин отвара простор америчке културе и њиховом стваралаштву, не заборављајући да спомене књижевну традицију из које су аутори поникли. Она је Симићу веома важна када је реч о његовој поезији, и преводилачкој поетици.

2. Сличности и разлике превођења поезије и прозе: Чарлс Симић и Зоран Пауновић

Преводити поезију је сложенији задатак него преводити прозу. Приликом превођења поетских остварења, преводилац мора да испуни више стандарде него када преводи прозна књижевна дела. Инхерентни изазови у преношењу значења и стилских нијанси, који произилазе из неједнакости између оригиналног и циљног језика, употпуњени су неопходношћу очувања форме, која има посебан значај у поезији. У њој се највише види нераскидив однос

форме и садржаја. Поезију карактерише језгровитост која је инкапсулирана у стиховима. Сходно томе, прозни преводи поезије често не успевају да ухвате суштину оригинала, јер проза има тенденцију да делује мање јасно у поређењу са стихом. Песма се може дословно превести кроз прозу искључиво уколико таква врста превода доприноси да читалац успешније схвати оно што је написано на језику са којег се преводи (Константиновић 2010: 5).

Колико год да се разликују пак превођење поезије и прозе има једну заједничку карактеристику. Тачка у којој се ове две врсте превођења секу, налик на простор пресека скупа у математици, оног унутар којег се налазе елементи, један или њих више, заједнички за оба скупа, је губитак. Наиме, превођење није само копирање речи по узору на задати шаблон из једног језика у други. Задати шаблон је оно што треба да се prevede, била то песма или прозни, књижевноуметнички текст. Осим речи, треба пренети и њихов културолошки значај, оно што потиче из историје и традиције, предачко, завичајно наслеђе из које материјал за превод потиче.

Преводилац не стоји само наспрам празног белог платна, било да је реч о бледицу хартије или пак о празној страници документа на рачунару. Он се налази лицем у лице између два система вредности, два галиматијаса историје, књижевности, писмености, усмене књижевне традиције, између векова прошлости постојања и трајања два народа и две нације, два облика музикалности која је присутна у стиху, али и у интонацији реченице, између различитих група језика којима, илустрације ради, српски, словенски и енглески, германски припадају.

Он је тај који треба да помири крајности, да премости јаз између тешко уклопивих разлика тако да ниједна од култура не буде оштећена, да суштина остане неокрњена, да стил буде испоштован онолико колико је највише могуће, да смисао онога што је требало превести у потпуности одговара ономе што је преведено, да једно другом сличе као два папира

која раздваја индиго. Посебно је значајна идентификација са аутором чије дело или песма се преводи.

На Симићеву поетику превођења калем се мишљење Радивоја Константиновића изнето у уводном делу књиге *О превођењу поезије и други ојлеги*. О поетици превођења прозних дела пише Зоран Пауновић у четвртном делу књиге *Prozor u dvorište*. Наслов тог поглавља је „Prevodilac je usamljeni lovac”, а потпоглавље у коме се обрађује ова тема је „Kako čitati prevod”. Увид у преводачку поетику Чарлса Симића, коју је примењивао и на преводе поезије Новице Тадића, сам преводац пружа у кратким уводима збирки песама и антологије коју је превео: *Night Mall: Selected Poems (Ноћна пошља: изабране њесме)*, *Dark Things (Тамне ствари)* и *Коњ има шест ноју (The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry)*.

Кратки уводи Чарлса Симића у две поменуте збирке песама и у антологији пружају доста релевантних информација о његовој поетици превођења, као што их пружа и његов говор у Конгресној библиотеци 2008. године.⁹

Превођење поезије Новице Тадића је сложена тема у чијем се центру налази преводац, вероватно најпознатији, или бар један од најпознатијих, када је реч о превођењу поезије песника ових простора и рецепцији те поезије у Америци. Преводац који је својим преводачким генијем успео да уведе Васка Попу и Новицу Тадића, поред осталих песника, у америчку поезију као и у њене културолошке оквире је Душан Симић алијас Чарлс Симић. Србин по пореклу, сплетом околности задесио се у Америци, где је имао плодносно каријеру током које је побрао преводачке лаворике. Једна од њих је и титула песника лауреата (Poet Laureate) коју додељује Конгресна библиотека (the Library of Congress) у Америци.

9 Сви преводи цитата са енглеског на српски дати су од стране ауторке рада осим уколико другачије није назначено.

Чарлс Симић је 2008. године био песник лауреат и у Конгресној библиотеци у Вашингтону говорио о превођењу. Најавио га је Џејмс Билингтон (James Billington), поменувши његов досадашњи преводачки опус. Њега чини 13 преводачких књига у којима су заступљени песници који долазе из земаља источне Европе, као и немачки песник Гинтер Грас (Günter Wilhelm Grass). Билингтон је указао на Симићеву сродност са Џозефом Конрадом (Józef Teodor Konrad Korzeniowski). Она је заснована на језичкој умешности и компетентности потоњег аутора која има још већу важност када јој се контрастира чињеница да поменути књижевник није аутохтоно школован у Америци, као ни Симић. О превођењу и његовим проблемским чворишћима он је одржао предавање о уметности превођења (Simic 2007).

Симић је за ову прилику одабрао да се бави многим аспектима превођења, изазовима које оно представља и који су пред сваког преводиоца постављени и пре него што почне са превођењем, али и личној сатисфакцији које пружа бављење превођењем због личног задовољства, преточеног у преводе песама од којих је неке намеравао том приликом и да прочита. Говорећи из сопственог преводачког искуства, он је акценат ставио не само на процес превођења, већ и на све оно што превођење чини деликатном вештином и што сваки преводац мора узети у обзир при превођењу било ког дела.

Том приликом, он је причао о превођењу поезије, о вези која постоји између њих, о језицима, оном са ког се преводи и оном на који се преводи, о сличностима и разликама између њих, како површинским, тако и оним дубинским, у вези са (идиоматском) маштом, контекстом, културом, светоназором, метафизиком, о језику и конотацијама, идиоматској употреби језика, значењима речи и фраза унутар њега, о превођењу значења. Чарлс Симић је ово предавање отворио провокативним ставом да „без све шале, постоји идеја да је поезија оно што је

изгубљено у преводу” (Isto). Свести губитак на разумну меру, то је задатак преводиоца.

О губицима у превођењу и губитничкој улози преводиоца пише Зоран Пауновић: „Prevodilac je rođeni gubitnik” (2017: 207). И не само то. По његовом мишљењу, оно се директно надовезује на губитак који у свом обраћању помиње Чарлс Симић:

prevodilac je rođeni gubitnik, to sam već rekao, ali prevođenje jeste gubitak, ono jeste posao u koji ulazite sa svescu da nikada nećete moći da prevedete čitav utisak koji ostavlja i pruža original. U prevođenju treba nastojati da gubitak bude što manji. Tu stupa na scenu prevodilac kritičar koji uočava ono čega može da se odrekne da bi sačuvao ono što je najvažnije, da bi na taj način onaj neizbežni gubitak učinio manjim za čitaoca. (2007: 220)

Уколико је тај губитак у границама подношљивог и не нарушава грубо смисао и основну идеју оригинала, може се извести закључак да у најмању руку преводилац није урадио лош посао.

Као да су добро уигран тандем, Симић и Пауновић, прате ток мисли оног другог, комуницирајући тајне преводилаштва са лакоћом тумача мисли. На делу, то изгледа овако: у Пауновићевој каријери Владимир Набоков (Владимир Владимирович Набоков) заузима значајно место. У поменутом говору, Симић је цитирао стих који му се допада из једне песме Набокова у којој он поставља веома кратко, али веома сложено питање које гласи: „Шта је превод?” Непосредно пре тог питања Чарлс Симић поставља још једно, подједнако сложено: „Како можемо да преводимо поезију?” (Simić 2007).

На то, као да предосећа Симићево постављено питање, одговара Зоран Пауновић: „Osnovni kriterijum za prepoznavanje dobrog prevoda je staro dobro uživanje u tekstu. Kada se to dogodi, onda nemate potrebe da se pitate kakav je prevod” (2017: 209). Потом, „Odgovor na pitanje kako čitati prevod – nikako, ako ne morate. Čitajte original” (Isto: 207).

Симић се, такође, бави и непреводивим у преводу, о вези између немогућег и превода и обрнуто, између превода и немогућег, али и преводом као феноменом који повезује са љубављу и емпатијом, и, нарочито, уживљавањем преводиоца и чињеницом да је он сâм нека врста аутора којег преводи, односно да се, као медијум, преводилац налази „у ципелама“, „у кожи“, односно на месту онога чију поезију преводи те да мора да се носи и са чињеницом да, рецимо, аутор није неко оличење врлине (Simic 2007).

О томе Пауновић пише на следећи начин:

Prevodilac treba da se u najvećoj mogućoj meri poistoveti sa piscem. Kao i u svakom procesu uspostavljanja emotivne i duhovne veze, tako i u prevodenju postoji, ili bi trebalo da postoji trenutak u kome osetite da ste se „pro-našli“ s piscem, i od tog trenutka nadalje sve postaje lakše. Ponekad se taj trenutak pojavi posle dve ili tri stranice, a nekad posle stotiank stranica, ili se ne pojavi nikad. To je ono za čime tragate. Prevodilac mora da ima ono što Džon Kits naziva negative capability, negtivnu sposobnost. Sposobnost da bude neko drugi, ili nešto drugo, onda kada delo to zahteva od njega. (2017: 220–221)

Чарлс Симић у предговору оригиналног издања антологије *Коњ има шест ноју* (*The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry*) пише: „У успешном преводу, се збиља понекад постаје неко други¹⁰“ (2010: XVIII). Чарлс Симић доводи превођење, а Зоран Пауновић преводиоца у везу са глумцима. Симић за превод каже да је: „[...] медиј глумца¹¹“ (*Ibid.*), а Пауновић:

Baš kao glumac, potrebno je da poništi svoje vlastito ja da bi bio neko drugi, da bi se što više poistovetio sa glumcem. Pravo prevodenje nastaje onda kada se u potpunosti podredimo piscu i delu koje prevodimo. (2017: 221)

10 “In a successful translation, one indeed does, at times, become the Other.”

11 “Translation is an actor’s medium.”

Код Симића, међутим, процес је обрнут. Од окренутости песнику којег преводи у датом тренутку, он фокус враћа на самог себе, али и у том процесу уживљавање је кључно. Наиме, он тврди да ако нема тог уживљавања између њега и песника о коме је реч, односно песме на чијем преводу ради, естетика не може то да надомести. По његовом мишљењу, за поистовећивање је од пресудне важности машта (Simic 2010: XVIII¹²).

3. Преводилачке удвојености

Удвајање је један од централних мотива есеја Томислава З. Лонгиновића „Između srpskog i engleskog: poetika prevođenja u delima Čarlsa Simića” у преводу Дијане Митровић. Наиме, аутор заступа став да се у фигури Чарлса Симића сусрећу два језика, две средине, два животна доба, два феномена од којих је један одвајање, а други егзил, и мотив двојника, као и две врсте превода, поетски и културни. Симићева поетика превођења почива на језику, културолошком аспекту и повезивању, као и на удвајању језика, традиција, контекста, идентитета. У излагању у Конгресној библиотеци, Симић говори о флуидности идентитета унутар себе,¹³ о улози коју је превођење имало за њега од најранијих дана, шта је превод, како га неки људи доживљају, поставља питање и уједно одговара на њега:

12 “If I cannot make myself believe that I’m writing the poem that I’m translating, no degree of aesthetic admiration for the work can help me. Imaginative affinity is what one needs to accomplish that identification [...]”

13 “I started writing in English. In the beginning, you know, there were both languages in my head. At some point it stopped, five, six years later; I have no idea when. But I would hear Serbian; I would hear English, so there was this movement between identities” (Simić’s speech at the Library of Congress (<https://tile.loc.gov/streaming-services/iiif/:service:gdc:gdcwebcasts:08:05:08:plc:c1:90:0:080508plc1900:080508plc1900_640x480_800/full/full/0/full/default.txt>)).

[...] може ли неко превести слику света друге особе, који је, како то бива, већ у преводу? Ово је врста уобичајеног аргумента против превода. Затим, ту је аргумент за превод, утопијски поглед. Људи који се за то залажу, кажу: „Ако је оно што зовемо објективне реалности више или мање убедљиви описи које предлажу различити језици, превођење је најосновнија и најфилозофскија од свих активности. Превести није само да се искуси оно што сваки језик чини посебним већ подједнако да се приближи мистерији односа између речи и ствари, слова и духа, себе и света. Превести значи пробудити се и пронаћи себе у универзалној кући огледала.¹⁴

И сâм песник, Симић, је добро осећао Тадићеву поезију. Везан за матерњи српски језик и домаћу књижевну традицију, о чему у пише Томислав Лонгиновић, као и за географски простор Србије и Београда, Симић је био упознат са овдашњим околностима које излазе из оквира књижевности и протежу се на историју, политику, културу и многе нити традиције нашег народа из којег је поникао.

Он је користио своје српске корене и везаност за традицију сопственог народа да би Тадићевој поезији удахнуо живот на енглеском говорном подручју, не одузимајући јој домаћи дух. Одрастао, образован и одгајан у Америци, на енглеском језику, он у себи баштини изворног говорника циљног језика на који је преводио песника који долази из његове матичне културе. Захваљујући свему томе,

14 „[...] In other words, can one translate another person's world picture, which as it happens is already in translation? This is the sort of the usual argument against translation. Then, there is the argument for translation, the utopian view. People who argue for that, they say, "If what we call objective realities is more or less persuasive descriptions proposed by various languages, translation is the most fundamental and philosophical of all activities. To translate is not only to experience what makes each language distinct, but equally to draw close to the mystery of the relationship between word and thing, letter and spirit, self and the world. To translate is to awake and find one's self in the universal house of mirrors."

Симић се намеће као она врста преводиоца о којој говори Борис Хлебед у књизи *Оишша начела превођења*:

Потребно је да преводилац располаже и компетенцијом за текстуалну анализу оригинала, књижевном компетенцијом за интерпретацију уметничких текстова, као и познавањем ванјезичке ситуације на коју се упућује у оригиналу. (2019: 19)

У свом есеју, Томислав Лонгиновић бави се друштвено-историјским околностима које су утицале на то да београдски дечачић постане амерички песник и преводилац. Околности су ратне. У најранијем детињству српског дечака који се зове Душан Симић, а који је на свет дошао у Београду, тај град бива разрушен немачким бомбардовањем. Две обале, Душан и Чарлс Симић, бивају повезане кроз превођење. С једне од њих маше малишан којег је у Београду задесио ковитлац рата. Мотив места порекла веома је важан за Симића, јер је оно веза са прошлошћу, личном и колективном, са језиком и коренима, место чија га је утроба изнедрила, у којем је први пут угледао светлост дана, одредница која је дефинисала његову националну припадност.

У Симићевим песмама рат и детињство су оштро супротстављени. Детињство је метафора безазлености, наивности и чистоте. Рат није само рат већ означава и деструкцију, и прекид не само са детињством, и оним што симболише, већ и са земљом у којој је рођен, и њеним културолошким детерминантама. Емотивни багаж детињства у Београду прети да буде збрисан ништавилом заборава. Начин да се то спречи је да остане писани траг као успомена на рано одрастање у Југославији на оно што се памти, а што бива изнето на видело кроз јунака Симићевих песама. Његова поезија је одјек успомена које носи из свог детињства у Југославији и Београду. Оне су доминантно присутне у његовој поезији (Longinović 2023: 113).

У овом тексту Лонгиновић акцентује важност трауме рата којег је Душан Симић као дете искусио. Упечатљива је слика трогодишњег детета чије детињство протиче уз звук немачких бомби у граду који из ваздуха бива разорен. На њега се сручила сила Хитлеровог беса у виду моћи њихове авијације и снаге бомбашког арсенала. Уместо идиле детињства, дечак спознаје окрутност живота изазвану ратом. Дечак о коме је реч је најпре Душан, а потом Чарлс Симић. Рат је њега и његову породицу присилио да напусте земљу (Isto).

Међутим, дечак, а потом човек, није напустио детињство унутар самог себе. Оно је присутно у њему и гласно одјекује кроз речи, слике и језик, у покушају да своја рана сећања сачува и забележи на папиру. Он то и чини кроз превођење:

Pesme napisane na engleskom su oruđe za otključavanje vrata tog tajnog prostora detinjstva i sećanja koji se neprestano povlači. One su zapravo prevod tog prostora, pokušaj da se uhvati u koštac sa neizvesnom potragom za podeljenim identitetom. (Isto: 116)

Оно је мост између његова два идентитета (Isto). Дакле, није реч само о превођењу већ о културном превођењу. „Преводиоци су били први мултикултуралисти¹⁵”, каже Симић у свом говору. Они су преводили књиге које су припадале другим културама.

У тексту „Balkan u prevodu” Томислава Лонгиновића (2008) који је пренео портал *Пешчаник*, почевши од цитата Џорџа Стајнера (George Steiner), аутор о културном превођењу каже:

„Kretati se između dva jezika, čak i uz ograničenja koje nalaže celovitost, znači osetiti skoro zbunjujuću sklonost ljudskog duha ka slobodi”. George Steiner, “Nakon Vavilona”. Da bi se primakao etičkoj sklonosti ka slobodi pri ostvarenju značenja preko granica kul-

15 “The translators were the first multiculturalists.” (Simic 2007)

tura, Steiner izvodi beg od identiteta kao diskurzivni nivo ograničen jedinstvenim nacionalnim jezikom. Ova sloboda zamišlja horizont prevođenja koji odbija da kulturno drugo podvrgne čistoj mimici vlastitog identiteta izvedenoj lingvističkim pripitomljavanjem i domestikacijom. Idući za ovim horizontom slobode, prevodilac kultura prevazilazi čisti rečnički prevod da bi efekat otuđenja učinio vidljivim i da bi drugojakost stranog proširio u mrežu mogućih budućnosti. Uloga transformisanja sirove materije druge kulture u vrednost sa poznatom formom se izvodi u sklopu projekcije svetskog poretka koji će tek da nastupi, u Evropi kao i drugim globalnim lokacijama. Ova vrsta rada zahteva da se prevodilac poistoveti sa ulogom srednjevekovnog alhemičara okruženog sve više fundamentalističkim narativima koji vladaju globalnom političkom scenom. U potrazi za zlatom slobode, ova nova alhemija okuplja lokalne forme identiteta da bi povećala vrednost onoga što je procesom kulturne dominacije označeno kao periferno, nazadno ili marginalno. Znanje stečeno prelaskom iz idioma dominantne kulture u stranu teritoriju, definisanu lingvističkom i etničkom razlikom je nužno tranzicioni fenomen, ali, ipak, fenomen koji može poljuljati originalnu moć monolingvalnog oslanjajući se na zov slobode Steinerovog "ljudskog duha". Prevodilac kultura improvizuje svoje korake da bi zamislio ove nove forme znanja rođene iz kontakta između raznih oblika drugog koji se stalno menjaju [...]. (Longinović 2008)

Превођење је за Симића море које повезује две обале, оне које се пружају не само од Душана ка Чарлсу већ од једног језика ка другом, од матерњег, преко ког се остварује веза са завичајем и завичајном, предачком традицијом на плану културе, историје и духовности, свему ономе што уобличава и омеђава идентитет, од доживљеног на почетку живота до његове писане репрезентације.

Slike zapamćene mladosti zahtevaju odgovarajući prevod pisanog znaka, menjajući ga i ostvljajući osobeni trag na poetskom engleskom, poput karakterističnog

naglaska koji pridošlica utiskuje u jezik usvojene zemlje. (Simić, према Longinović 2023: 114)

Осећање отргнутости и избеглиштво контрастирани су потреби за неподељеношћу која се уобличава у преводу. Он престаје да буде пуко преношење поруке с једног на други језик и постаје средство комуникације, чиме испуњава своју сврху, зато

[...] превођење nije samo proces transformacije jednog skupa znakova u drugi već gotovo alhemijska transfiguracija nečijeg jezičkog i kulturnog porekla u medij za komuniciranje sa stvarnim svetom. Proces prevođenja je fascinantан jer premošćuje jaz između dva jezika i artikuliše pesnikovu želju za celovitošću. (Isto: 115)

То је инхерентна потреба за повезивањем са ко-ренима.

Ta zamišljena celovitost potom se deli na logos, koji pripada свету изгнанства и помажинског језика, i melos, vezan za zvuk maternjeg jezika. Beskrajno raslojavanje maternjeg jezika doživljava se kao gubitak celovitosti, odvojenost od prostora detinjstva, ali istovremeno i kao neophodan stadijum u pesničkom razvoju. „Postati drugi” je imperativ za pesnika koji se kroz proces prevođenja odvajа od izvornih identifikacija sa zavičajnim jezičkim stvarnostima i počinje „da govori u jezicima”. Engleski je carstvo pesničke slobode где се два сопства stapaju u pesmu koja je ujedno i prevod i originalno umetničko delo. Lirski subjekt više nije okamenjeni identitet uočljivog porekla već proces jezičkog preobražaja koji omogućava сопству да се идентификује са бескрајним lancima „stvari i bića”. (Isto: 116)

Осим унутрашњег порива, у свом говору у Конгресној библиотеци Чарлс Симић је објаснио оно што Лонгиновић дефинише као „komuniciranje sa stvarnim svetom”,¹⁶ односно да је почео да пише

16 Види изнад.

поезију на енглеском зато што је желео да подели нешто необично са људима за које је знао да их то занима, а који то нису могли да искусе другачије него путем превођења.¹⁷

Закључак

Компаративна анализа три одабране песме Новице Тадића у преводу Чарлса Симића показала је где су преклапања српског и енглеског језика, а где и у чему су одступања између два језика која нису ни блиска ни сродна. Она је укореењена у чврстој вези између две културе, два идентитета, српском и америчком који су оваплоћени у младом српском дечаку Душану Симићу и његовом америчком парњаку, Чарлсу Симићу. Душан Симић, трогодишњи дечак, комуницира са Чарлсом Симићем на тај начин што Чарлс Симић, кроз писање песама на енглеском, комуницира са Душаном Симићем, који наставља да постоји, упркос искуству обескореењивања, када је реч о Југославији и Београду и укореењивања, када је реч о Америци.

Одлука о напуштању земље донета је услед специфичних околности. Због тога је дошло до грубог и присилног удвајања идентитета, прекида детињства у матичној земљи и одлазак у другу државу која је уточиште и мирна лука далеко од рата. Међутим, сâм чин одласка и измештања из примарног културолошког простора и језика није условио брисање искуства живота у Београду и Југославији, напротив. Отуда Симићева потреба да о том искуству остане језичко сведочанство. У њему се крије потреба да се двојност идентитета укине, да распоућеност буде укинута и да се биће дечака Душана Симића стопи са Чарлсом Симићем. Зато почиње да пише поезију на енглеском, у нади да ће се кроз њу сачувати сећање с почетка живота Душана Симића.

17 "I wanted to share the poems with my American friends, but I was also fascinated by the process of translation." (Simic 2010: XVIII)

Ako se može posegnuti u poetske dubine maternjeg jezika i dati im glas na engleskom, onda bi pesnik mogao i da zamisli mesto svog porekla, skriveno u poluzaboravljenom detinjstvu u Beogradu. [...] Sumnja izražena u ovim redovima otkriva prisustvo drugog u pesniku, poetskog dvojnika koji ostaje zauvek skriven u tišini maternjeg jezika. Poetska aktivnost drugog je ključna za proces prevodenja pesama, kultura i identiteta. (Isto: 115)

Душан и Чарлс Симић нису само две половине једног истог бића, они су репрезенти култура, српске и америчке, те је у том смислу његово преводјење поезије Новице Тадића поред значајне преводилачке вештине, естетске вредности истовремено и транскултурални знак, простор сусрета.

Извори

- Tadic 1992: Novica Tadić. *Night Mail: Selected Poems*. Translated with an introduction by Charles Simic. [S. l.]: Oberlin College Press.
- Tadić 2009: Novica Tadić. *Dark things*. Poems by Novica Tadić. Translated from the Serbian and with an introduction by Charles Simic. Rochester, NY: BOA Editions.
- Tadić 2010: Novica Tadić. *The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry*, updated and expanded edition. Graywolf Press, Minneapolis, 226–246.
- Тадић 2012: *Сабране ђесме*, I. Приредио Драган Хамо-вић. Подгорица: Матица српска – Друштво чланова у Црној Гори, Издавачки центар.

Литература

- Веселиновић 2013: Соња В. Веселиновић. „Превод поезије Новице Тадића на енглески језик”. *Научни састајак Слависта у Вукове дане, Развојни шокови српске поезије*, том 1/42. Београд: Међународни славистички центар, 443–451.
- Cambridge Dictionary: <<https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/devil-finds-work-for-idle-hands>>.

- Longinović 2008: Tomislav Longinović. „Balkan u prevodu”. *Peščanik*. 22. 10. 2008. Preuzeto sa: <<https://pescanik.net/balkan-u-prevodu/>>, 14. 12. 2024.
- Longinović 2023: Tomislav Z. Longinović. „Između srpskog i engleskog: poetika prevodenja u delima Čarlsa Simića”. Prevela Dijana Mitrović. Novi Sad: *Polja: časopis za književnost i teoriju*, jul–avgust, 542, 113–118. Preuzeto sa: <<https://polja.rs/wp-content/uploads/2023/10/Polja-542-latinica-113-118.pdf>>, 14. 12. 2024.
- Kalezić-Radonjić 2012: Svetlana Kalezić-Radonjić. „New radiation: Simic, Charles (2010), *The Horse Has Six Legs*. An Anthology of Serbian Poetry (updated and expanded)”. Бања Лука: *Филолоі: часопис за језик, књижевност, културу*, V/2012, 339–342: <<https://doisrpska.nub.rs/plugins/generic/pdfJsViewer/pdf.js/web/viewer.html?file=https%3A%2F%2Fdoisrpska.nub.rs%2Findex.php%2Ffilolog%2Farticle%2Fdownload%2F403%2F357%2F887>>, 14. 12. 2024.
- Константиновић 2007: Радивоје Константиновић. „О превођењу поезије”. *О превођењу поезије и групи оилеги*. Адреса: Нови Сад, 5–28.
- Paunović 2017: Zoran Paunović. „Prevodilac je usamljeni lovac”. *Prozor u dvorište*. Beograd: Geopoetika, 207–221.
- Радуловић 2019: Селимир Радуловић (ур.). *Новица Тагић*. Нови Сад: Издавачки центар Матице српске.
- Simic 2008: Charles Simic. „Charles on the Art of Translation”. Preuzeto sa: <<https://www.loc.gov/item/2021687975/>>. Tekst obraćanja dostupan na: <https://tile.loc.gov/streamingservices/iiif/:service:gdc:gdcwebcasts:08:05:08:pl:c1:90:0:080508plc1900:080508plc1900_640x480_800/full/full/0/full/default.txt>, 14. 12. 2024. Washington, D.C.: Library of Congress, 2008-05-08.
- Simic 2010: Charles Simic. „Introduction to the Updated and Expanded Edition”. *The Horse Has Six Legs: an Anthology of Serbian Poetry*, updated and expanded edition. Graywolf Press, Minneapolis, XV–XVI.
- Simic 2009: Charles Simic. “Introduction”. *Dark things*. Translated by Charles Simic. BOA Editions, Ltd. Rochester, NY, 7–9.
- Хлебец 2009: Борис Хлебец. *Ойшћа начела превођења*. Београд: Београдска књига.

Шипка 2014: Данко Шипка. *Велики српско-енглески речник*. Нови Сад: Прометеј.

Шипка 2014а: Данко Шипка. *Велики енглеско-српски речник*. Нови Сад: Прометеј.

Marija S. Terzić

NOVICA TADIĆ'S POETRY TRANSLATED BY ČARLS SIMIĆ:
LINGUISTIC-CULTURAL-IDENTITY ASPECTS
OF SIMIĆ'S POETICS OF TRANSLATION

Summary

The paper investigates the application of translation theory on the corpus of Simić's (Charles Simić) translations of Novica Tadić's poems. The use of formal equivalent translation will be in the foreground. The translation-related theoretical foundation is Boris Hlebec's monograph *General Principles of Translation* (*Ouština načela prevodjenja*). The body of work consists of representative poems from the collections of poems *Night Mail: Selected Poems* (*Noćna pošta*), *Dark Things* (*Tamne stvari*), and Tadić's poems translated by Charles Simić from the anthology *The Horse Has Six Legs: An Anthology of Serbian Poetry* (*Konj ima šest nogu*). Additionally, this paper examines the similarities and differences between translating prose and poetry, through the translation experience of Charles Simić and Zoran Paunović. Moreover, the paper tackles the cultural dimension of translation relying heavily on (mother) language and identity aiming to shed light on Simić's poetics of translation as a bridge connecting the two identities of Charles Simić. Tomislav Longinović deals with this in his text «Between Serbian and English: the poetics of translation in the works of Charles Simić» („Između srpskog i engleskog: poetika prevodjenja u delima Čarlsa Simića”).

Key words: Novica Tadić, Charles Simić, translation, poetry, identity, mother tongue